

“Tävla inte för X, för X är så hård. Tävla för Y istället, Y är snäll”. Känns det igen från klubbstugesnacket – vilka domare som det är lätt eller svårt att få sin efterlängta uppflyttning eller sitt cert från? I början av min egen tävlingskarriär påstods det att med tillräckligt korta shorts och djup uringning fick man alltid sina nödvändiga poäng av en viss domare. Men det måste naturligtvis ha varit en skröna. En domare ska varken vara snäll eller hård, utan vara korrekt och utgå ifrån bedömningskriterierna för de enskilda momenten, övriga regler i regelboken och de särskilda uttolkningar som gjorts i form av anvisningar, och övriga styrdokument.

TÄVLINGSDOMARENS *ansvar*

Anna Ahlgren bruksdomare och aktiv tävlande i spår och sök.

TEXT: ANNA AHLGREN FOTO: ANNA PERSSON

FÖR VEM ÄR VI DOMARE?

Man kan ställa frågan på ett annat sätt – varför har vi prov? Vi har prov bland annat för att:

- Vi som enskilda medlemmar vill mäta vår utveckling, nå uppsatta mål, meritera våra hundar, vinna tävlingen eller helt enkelt är ärelystna.
- Vi vill utveckla träningsmetoder och prova om de fungerar.
- Vi som deltagare, publik och arrangörer tycker tävlingsmomentet är spännande.
- Vi tycker det är roligt och utmanande att arrangera prov.
- Främja avel av mentalt och fysiskt sunda, bruksmässigt och exteriört fullgoda hundar.
- Meritera hundar inför kommande avel.
- Utveckla och bevara specifika egenskaper som vi tror vi har nytta och glädje av.
- Vi vill leva ett aktivt och intressant liv tillsammans med våra hundar.

Mycket av detta kan vi utläsa av det övergripande målet i Svenska brukshundklubbens (SBK) grundstadga och som SBK:s definierade grunduppgift. Det kan vara värt att fundera över ibland.

Bruksproven arrangeras av lokalklubb eller rasklubb på uppdrag av förbundsstyrelsen. Vi tar det ofta för givet utan att fundera så mycket på det arbete som de enskilda klubbarna lägger ner. Ett ”enkelt” appellspår med tio startande kräver mer förberedelser och mer funktionärer än många tror. Inför provet ska mark rekognoseras och markägare kontaktas, priser och mat inhandlas, anmälningar tas emot och lottas, kallelse ska skickas ut, spåren förberedas, spår rapporter inhandlas, sågas upp, färgas och märkas upp. På provdagen finns det bland annat minst en tävlingsledare, en eller ett par spårläggare, minst en tävlingssekreterare, två skrivare, budföringsmottagare och kökspersonal. Även om någon eller några kan göra flera saker,

Här ser vi temaförfattaren Anna Ahlgren själv bedömas av ett domarteam vid tävling.

En domare ska fatta snabba beslut och det finns ingen möjlighet till repris, så det gäller att vara uppmärksam.

blir det snabbt ganska många inblandade funktionärer. Ibland är det fler funktionärer inblandade för ett prov än det finns provdeltagare. Funktionärer som alla ställer upp ideellt på sin fritid för att de tycker det är kul att arrangera prov. Vi som kommer till det färdiga provet, som deltagare eller domare, uppskattar och förstår kanske inte alltid det arbete som arrangören har lagt ner, men det är nog något vi bör tänka lite mer på.

Som domare är vi SBK-funktionärer och vi är bland annat domare för SBK, för alla medlemmar, för de tävlande, för publiken, och inte minst för arrangerande klubbs skull. Men naturligtvis är vi domare också för vår egen skull, för att vi tycker det är roligt, utvecklande och lärorikt, för att vi tycker det är intressant med hundarnas prestationer, för att vi vill "betala" tillbaka till SBK eller för att vi helt enkelt trivs i domarrollen.

REGELVERK I OLIKA DELAR

Som domare måste jag naturligtvis vara påläst på reglerna i regelboken, men har du någon gång funderat på hur reglerna är uppbyggda? Regelboken består av olika delar. Den första delen är Allmänna bestämmelser och gäller för alla klubbar anslutna till Svenska kennelklubben (SKK), alltså även SBK. De allmänna bestämmelserna kompletteras av eventuella ändringar som påkallas av svensk lag eller Fédération Cynologique Internationale (FCI) och dessa hittar man på SKK:s hemsida. Inledningen till de allmänna bestämmelserna tydliggör även att SKK:s stadga i tillämpliga delar samt bestämmelser som utfärdas av myndighet gäller. I SKK:s stadga finner vi bland annat målet att kontinuerligt skapa goda förutsättningar för hunden, hundägaren och hundägandet genom att till exempel främja och utveckla goda former av hundsport. Bland bestämmelser som myndigheter utfärdar har vi till exempel Jordbruksverkets regler om hur hund får hållas och länsstyrelsernas dispens för lösa hundar i markerna under den så kallade hundförbudstiden. Nästa del i regelboken är de särskilda bestämmelserna för bruksprov. Den tredje delen handlar om lydnadsmomenten och de olika specialmomenten. Hela regelboken kompletteras dessutom av Regelguiden för bruksprov – en uttolkning och förtydligande av regelboken från UG Bruks – den grupp som under Utskottet för prov och tävling ansvarar för bruksreglerna.

BEDÖMNING OCH BETYGSÄTTNING

Det kan vara värt att fundera ett ögonblick på hur bedömningskriterierna faktiskt är utformade. I regelbokens tredje del beskrivs de olika momenten, både lydnadsmomenten och specialmomenten. I lydnadsmomenten har vi först en beskrivning av hur momentet ska utföras. Under rubriken Bedömning anges när momentet börjar respektive slutar, med andra ord när domaren ska bedöma utförandet, och därefter vissa angivna felaktiga utföranden och betygsanvisningar för dessa. Det är viktigt att komma ihåg att dessa betygsanvisningar inte är fullständiga, utan avvikelser från momentets utförande enligt den inledande beskrivningen medför avdrag. Där det saknas angivna avdrag spelar domarens fria skön in i bedömningen, det vill säga hur domaren bedömer utförandet gentemot ett idealt utförande. Specialmomenten innehåller på samma sätt en beskrivning av momentets utförande och bedömning.

Betygssystemet är utformat så att alla ekipage börjar på högsta betyg i varje moment. Domaren bedömer sedan utförandet mot ett tänkt idealt utförande där avvikelser medför avdrag. Det innebär att domaren alltid ska kunna motivera sina avdrag. Domaren ser till helheten i varje moment, och väger ihop olika avdrag. Det handlar alltså inte om att summera ihop alla avdrag och sedan dra av den summan från betyg 10.

Inom de olika betygen finns det ett visst utrymme för olika utföranden, men utrymmet är snävare inom betyg 10 än inom betyg 5. Femman uppfattas ofta som ganska rymlig. Den kan innebära ett maxbetyg för ett utförande, vara resultatet av flera olika avdrag eller balansera på gränsen till underkänt. Skiljelinjen mellan underkänt och godkänt är inte alltid enkel. Om ekipaget lyckas utföra ett moment, men med stort besvär, vad krävs för att utförandet ändå ska ligga kvar på godkänt? Om momentet utförs med flera olika typer av fel som var och ett medför avdrag, när balanserar de sammanlagda felen åt fem eller noll? Det är inte alltid helt lätt att avgöra var skiljelinjen går och det finns en gråzon mellan betygen fem eller noll.

Det är lika viktigt att domaren graderar och särskiljer olika utföranden i början som i slutet av betygsskalan, det vill säga steget från 10 till 9,5 ska värderas lika noggrant som steget mellan 5,5 och 5. Bra utföranden ska premieras och särskiljas från det nästan lika bra, precis som det som är godkänt ska ▶

- särskiljas från det som är lite bättre. Domaren bedömer varje moment för sig så utförandet i ett moment ska inte påverka betyget i ett annat moment. Domaren måste naturligtvis värdera utföranden mellan första och sista hund på ett prov på samma sätt, men det gäller även mellan tävlingar. Det går inte an att vara mer generös vid vissa arrangemang utan domaren ska hålla sig till sin värderingsskala och reglerna vid varje tillfälle. Domarens ambition måste vara att samma utförande av ett moment alltid ska ge samma betyg.

Reglerna har olika sätt att tala om vad ett utförande är värt som mest. I moment apportering säger regeln "Hund som inte håller fast föremålet ända fram till avlämnandet utan släpper ner det på marken bredvid föraren ges högst betyg 7". Det är enkelt att avgöra, domarna konstaterar vad som hänt och sätter högst betyg 7. Om hunden släpper föremålet på väg in till föraren borde domaren göra en analog tolkning och sätta samma betyg. Om vi jämför för samma moment "Vid tuggningar sänks betyget, ihållande kraftiga tuggningar bör ges högst betyg 6" finns däremot ett utrymme för domarens egen bedömning. Först konstaterar domaren att hunden tuggar på apporten, sedan ska domaren dessutom avgöra vad som är ihållande och kraftiga tuggningar och om det är så i det aktuella utförandet. Domarens sammanlagda bedömning kan sedan leda till att högst betyget 6 kan ges.

Ett maxbetyg, som till exempel betyget för släppande av apport ovan, innebär att betyget aldrig kan bli högre, men det kan naturligtvis bli lägre. Om hunden dessutom tvekar vid upptaget, bollar med apporten i munnen och masar sig in till föraren räcker det inte till för att hålla maxbetyget 7 utan betyget sjunker naturligtvis ytterligare. Ett maxbetyg kan anges på olika sätt, till exempel "kan högre betyg än X ej ges", "kan tilldelas högst betyg X", eller "högst betyg X".

När domare måste värdera det inträffande, som vid kraftigt ihållande tugg ovan, används formuleringen "bör högre betyg än X ej ges".

Betyg kan även uttryckas som en gräns för godkännande, exempelvis om spårtiden är för lång eller om en hund missar mer än en figurant kan den inte godkännas och betyget sätts till noll. Andra betyg är av antingen-eller-karaktär, som bakspår eller blindmarkering. Domaren konstaterar vad som hänt utan att värdera eller gradera felet.

Det finns även "icke-fel", utförande som inte ger avdrag. En hund som bakspårar i upptagsrutin gör i sig inget fel, utan fel blir det först när ekipaget går ur rutin i bakspårsriktning (när föraren passerar upptagsrutins gräns).

Bedömningskriterierna kompletteras dessutom av uttolkningar i Regelguiden som fyller ut eller förtydligar hur bedömningen ska gå till. Bedömningskriterierna för linförighet och fritt följ återfinns i appellklass i momentet linförighet. Regelguiden kompletterar genom att förtydliga att om hunden gör ett genomgående fel, exempelvis vid halterna, kan avdrag i betyget inte göras varje gång felet upprepas men ett upprepat fel belastar betyget mer än om felet endast görs en gång. Till momentet kryp förtydligar Regelguiden att betyget inte ska påverkas om hunden under momentet byter teknik, under förutsättning att den håller låg ställning och är förig.

VAD HÄNDE... EGENTLIGEN?

Domarna ska fatta ett beslut omgående oavsett förhållanden (väder, bakgrundsljud, ljusförhållanden osv) och samtidigt tolka reglerna. Det finns ingen möjlighet till repris. Ibland blir det naturligtvis fel, men domarnas utbildning, rutin och erfarenhet gör förhoppningsvis att det oftast blir rätt. I bruks har vi dessutom ett tvådomarsystem som också ska bidra till att

ETISK POLICY

Förutom reglerna i regelboken ska domare, men även andra funktionärskategorier som tävlingsledaren, förhålla sig till reglerna i SBK:s etiska policy. Den etiska policyn handlar om att provet ska vara och uppfattas som rättvist och likvärdigt för alla deltagare. Det innebär bland annat att när domare fattar ett beslut, antingen det handlar om betyget för ett utförande eller att rapportera en hund för oacceptabelt beteende ska inte domares opartiskhet rimligen kunna ifrågasättas. Det är därför viktigt att uppträda på ett sätt som inger trovärdighet, vilket ibland i vissa fall innebär att avstå från att tjänstgöra. Det är egentligen inte så konstigt. Var och en vill delta under rättvisa förhållanden och med samma chans till resultat, eller hur?

Den etiska policyn tar i första hand sikte på olika typer av auktoriserade funktionärer, som domare och tävlingsledare, men varje funktionär som kan påverka resultatet bör förhålla sig till den.

Den etiska policyn räknar upp olika situationer där det inte är tillåtet för en funktionär att tjänstgöra, uppdelade på hundrelaterade situationer eller personrelaterade situationer.

Man får tex inte tjänstgöra som funktionär för hund:

- som funktionären äger eller har ägt
- som funktionären tävlat med

För dessa situationer finns en karenstid om sex månader, därefter är det tillåtet men kanske fortfarande inte alltid lämpligt. Att tjänstgöra som funktionär för hund av egen uppfödning bör undvikas vid till exempel bruksprov och är inte alls tillåtet vid MH/MT.

Man får inte heller tjänstgöra som funktionär då deltagaren är funktionärens

- partner
- förälder eller barn
- person i funktionärens hushåll oavsett relation i övrigt.

Den etiska policyn sätter en miniminivå, men det finns naturligtvis även andra situationer än de uppräknade då det är olämpligt att vara funktionär. Även om det inte alltid är lätt för arrangerande klubb att hitta funktionärer till proven är det bättre att tillämpa försiktighetsprincipen en gång för mycket hellre än en gång för lite. Självklart vill vi att vår verksamhet ska uppfattas som rättvis, ingen vill att deltagarna ska uppfatta arrangemanget som "riggat" och ingen funktionär vill bli utpekad för att ha påverkat resultatet.

Vill du läsa mer så finner du policydokumenten med bilagor på: www.brukshundklubben.se

Just nu pågår en översyn av etiska policyn som kommer att bli klar nästa år.

DOMAREN
KAN BARA DÖMA DET
HON/HAN SER OCH
UPPFATTAR.

SÅ HÄR BLIR DU BRUKSDOMARE

Domarutbildning arrangeras av de olika distrikten och du ska rekommenderas av din lokalklubb till utbildningen. Domarutbildningen är uppdelad i två kategorier, en för B-domare och en för A-domare. För att bli B-domare är de formella kraven att du är medlem i SBK, har tävlat själv och blivit godkänd i lägre klass och att du sedan tidigare är auktoriserad B-tävlingsledare. Efter genomgången utbildning ska du klara ett teoretiskt prov och ett praktiskt prov samt ha hunnit fylla 21 år. För att bli A-domare är kraven i huvudsak desamma men det krävs att du är auktoriserad A-tävlingsledare.

DET SKA VARA LIKA FÖR ALLA

”Det är ju bara en minut!” Att gå runt ett spår med alla spår-rapporter och en ynka minut för mycket på tiden är inte kul. Jag har själv varit i den situationen och känt besvikelsen, men överskrider man maxtiden så blir spåret underkänt. Som domare är det inte alltid lätt att försöka förklara för en upprörd och besviken förare att vi inte kan ”bjuda” på den extra minuten. Samma ska gälla för alla även om det är nära. Det handlar inte om att vara snäll eller hård i bedömningen, utan att vara rättvis och korrekt.

Givet att de yttre omständigheterna som skog, mark, appellplaner, väder och årstider varierar från tävling till tävling har vi genom reglerna försökt se till att alla tävlar på så lika villkor som möjligt. Det innebär exempelvis att alla lägrespår är ca 1000 meter långa, ca 60–80 minuter gamla och innehåller 7 spårrapporter och en slutapport med en given maxtid. Eller att en hund som startat efter att hjälpföraren klappat den, men före hjälpförarens kommando i momentet budföring inte får högre betyg än 6. Vid varje tävling, från norr till söder och under hela året. På så sätt försöker vi åstadkomma så likartade förhållanden som det är möjligt för att resultaten ska kunna värderas mot varandra. Inte minst viktigt för de som exempelvis önskar mäta sina hundars meriter mot andras eller önskar kvala in till SM.

DET HANDLAR INTE BARA OM ATT SÄTTA BETYG

Alldeles i början av min domarkarriär dömde jag ett appellspår tillsammans med en mycket mer rutinerad kollega. Det var på den tiden förarna själva lade ut sina spår. Vi kontrollerade rutinmässigt alla funna apporter men en förare var mindre villig att visa upp sina. När vi fick dem förstod vi varför – alla tre var inkletade med köttbullar. Jag var helt oförberedd på det och när jag samlat tankarna och pratat med min domarkollega fanns det bara en sak att göra, trots att föraren hävdade att det på hemmaklubben sagts att ”det är så här man gör”. Det är aldrig roligt att behöva fatta tråkiga beslut, oavsett om de härleds till ett medvetet eller omedvetet fusk eller olyckliga omständigheter. Vi fick naturligtvis diskvalificera ekipaget och en mycket ledsen tävlingsdebutant fick åka hem.

Som domare tvingas man ibland fatta beslut som inte har med betygsättandet eller momentens utförande att göra. Istället konstaterar domaren vad som händer i vissa givna situationer. Det kan handla om att rapportera en hund för störande uppträdande i momentet platsliggning. Domarna är ansvariga för att rapportera en hund som till exempel försöker få med sig hunden bredvid i en yster lek istället för att ligga still. Hunden får tävla vidare under dagen men får naturligtvis betyg noll ▶

minska risken för felaktiga beslut.

Ibland är det ändå inte lätt att hinna uppmärksamma vad det är som händer och om domaren är tveksam så kan domaren inte belasta ekipaget. Ta till exempel en klassiskt svår situation – platsliggning. Som domare hör man ibland att en hund gnäller men den ”håller masken” samtidigt, det vill säga det går inte genom hundarnas beteende att avgöra vilken hund det är som gnäller. Då kan det ibland vara omöjligt för domaren att avgöra vilken hund det är som låter och följaktligen kan domaren inte låta gnället påverka bedömningen. Ett annat moment där det relativt ofta kan skilja mellan domarna är hopp över hinder. Den ena domaren hörde den där lilla klangen av en klo som slog i och drar till betyg 8 medan den andra inte hörde något och ger ett högre betyg.

Ibland kan publiken uppfatta det som inte domarna ser och domaren hör det som inte publiken kan höra. Då kan domarens bedömning verka märklig. Ett exempel ur verkligheten är föraren som ställer upp inför nästa moment och blixtnabbt daskar till sin hund på huvudet. Domaren, som just gav sin skrivare en instruktion, såg ur ögonvrån att hunden duckar till, men inte varför även om domaren anade orsaken. Hela publiken såg vad som hände och det blev en snackis på tävlingen, men vad skulle domaren göra?

- ▶ i momentet och SBK tar centralt ställning till rapporten. Läs här hur det går till: www.brukshundklubben.se/funktionar/prov-tavling/lydnadsprov/storande-hund-vid-gruppmoment/ "Oj hoppсан, det var inte meningen" säger föraren när hela godispåsen ramlar ut på sökstigen. Med tre figuranter funna och hopp om en uppflyttning blev hon lite väl glad och tänkte sig inte för – eller, o hemska tanke – var det medvetet? Det behöver inte domaren ta ställning till, utan det räcker att domaren konstaterar vad som sker och tillämpar regelverket därefter. Det är inte tillåtet att använda godis och leksak som belöning på gemensam mark, exempelvis sökstig eller baslinjen vid uppletande. Det leder till diskvalificering och det kan inte domarna se mellan fingrarna på oavsett om resultatet var bra eller dåligt. Regeln finns inte i de enskilda momenten utan återfinns i de särskilda bestämmelserna för bruksprov. Där finns också regeln om att en förare som i övrigt uppträder olämpligt kan uteslutas från provet, och i de allmänna bestämmelserna att exempelvis regeln om att aga av hund är förbjuden. Båda reglerna kunde domaren ha övervägt om domaren uppfattat dasken i hundens huvud i exemplet ovan.

En annan situation som diskuterats mycket de senaste åren är en hund som uppvisar ett oacceptabelt beteende genom att visa aggressivitet, göra utfall eller på annat sätt uppträda hotfullt mot människor och/eller andra hundar. För domare och andra auktoriserade funktionärer råder en rapporteringsskyldighet. Det är ett nödvändigt beslut att fatta och det ingår i uppdraget.

Det är inte ett alternativ att underlåta att rapportera en hund för oacceptabelt och det är definitivt inte att vara snäll. Att ingen blev skadad, att det känns trist, till och med obehagligt eller är klubbkamratens hund är inte ett skäl att låta bli. Att hjälpa hund och förare att undkomma en eventuellt mycket värre framtida situation, och framför allt, att skydda andra tävlande, hundar och publik, det är att både följa regelns intention och ta sitt ansvar. Det om något är väl att vara snäll! ■

VET DU VAD DE OLIKA DOMARKATEGORIerna BETYDER?

Som domare i bruksprov kan man vara B- eller A-domare. Som B-domare är du auktoriserad att döma officiella bruksprov (undantag skyddshundsgruppens huvudmoment, dvs själva skyddet). Som A-domare är du auktoriserad att döma officiella bruksprov av alla typer, även skydds.

Som domare kan man även vara förstaklass-domare eller andraklass-domare. Det har inget med rankning av domare att göra utan handlar om vilka klasser man får döma. En förstaklass-domare får döma från appellklass till elitklass och en andraklass-domare får döma appellklass till högklass samt uppletandet i elitklass.

En domare kan naturligtvis ha kombinationer av auktorisationer, till exempel en domare vara 1B/2A, dvs. får döma upp till elitklass i spår, sök och rapport men bara upp till högre klass i skydd.

Som domare gäller det att placera sig strategiskt för att kunna se alla detaljerna i tävlingsmomentets utförande.

ATT FÅ SE "10:AN" I LUFTEN ÄR VAD VARJE TÄVLANDE HOPPAS PÅ.

	B-DOMARE	A-DOMARE
FÖRSTAKLASS	Appellklass till elitklass för spår, sök, rapport	Appellklass till elitklass för spår, sök, rapport och skydd**
ANDRAKLASS	Appellklass till högklass för spår, sök, rapport*	Appellklass till elitklass för spår, sök, rapport och skydd**
*Även uppletandet i elitklass (från 2017 även platsliggning) **Skydd finns inte i appellklass		

